

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

ХИМИЯ
**ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
• година XXXV, 2012 • киев 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

44

2 – 8 НОЕМВРИ 2017 Г.

Развитието на уменията за интелектуална рефлексия

Откъс от „Интелектуалната рефлексия на 15 – 17-годишни ученици в обучението по „Биология и здравно образование“: нива и тенденции на развитие“

Иса Хаджиали

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Теодора Коларова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Актуалност и мотиви за избор на изследвания проблем

В едно от съвременните психологически разбирания за интелектуалната рефлексия тя е представена като умение (и способност) на субекта да размишлява върху процедурите на собствената си умствена дейност и да осъзнава основанията на своите собствени знания и действия в познавателния процес (Vasilev, 2016). Днес в педагогическата наука интелектуалната рефлексия изглежда най-добре проучената форма на психичното явление рефлексия, а разграничаването ѝ като самостоятелен тип има сериозни основания – както теоретични традиции, така и емпирични изследвания (Dimova, 2011; Dimova & Loughran, 2009; Hadjiali & Kolarova, 2013; Loughran, 2002; Milloushev & Ivanova, 2014; Vasilev, 2016). Незабвимо че в тях са застъпени разнообразни идеи и се използват различни термини за означаване на този рефлексивен феномен („интелектуална рефлексия“, „рефлексивно мислене“, „рефлексивна абстракция“, „метапознание“ и др.) (Babiker et al., 2016; Dewey, 1933; Flavell, 1979; White & Frederiksen, 1998; Zohar & David, 2009), неговата конструктивна роля в образователната практика е доказана по безспорен начин.

Заглавието е на редакцията

www.science.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.х.н. Борислав Тошев
E-mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

Редактор

Георги Дянков
0887 81 27 67
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: science@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 4/2017:

EDUCATION: THEORY AND PRACTICE

Интелектуалната рефлексия на 15 – 17-годишни ученици в обучението по „Биология и здравно образование“: нива и тенденции на развитие/ *И. Хаджиали, Т. Коларова*

Chimerical Groups in School as a Social and Educational Phenomenon / *N. Tsankov, V. Guyviiska (Bulgaria)*
„Символният“ капитал на българското училище / *Н. Цанков, В. Гувийска*

CURRICULUM MATTERS

IUPAC одобри постоянни имена на химичните елементи

113, 115, 117 и 118: VII период на Периодичната таблица на химичните елементи е завършен / *И. Л. Дуков*

TEACHING EFFICIENCY

Web-Based Diagnostic Tests: Introducing Isomorphic Items to Assess Students' Misconceptions and Error Patterns / *S. Kusairi, A. Hidayat, N. Hidayat (Indonesia)*

EXPERIMENTS

Kinetics of Photo-Electro-Assisted Degradation of Remazol Red 5B / *F. Rahmawati, T. T. Martini, N. Iswati (Indonesia)*

Comparison Study of Different Inorganic Silica Based Reinforcement Kaolin and 3-Glycidylidoxypopyl Trimethoxysilane on Mechanical, Water Uptake and Swelling Area Properties of Chitosan Composites / *O. A. Saputra, W. A. Lestari, D. A. Saputra, K. S. Rini, E. Pramono (Indonesia)*

PROBLEMS

Simple Technique for Determining the Forward Rate Constant of Reversible Reaction / *M. Firdaus, Patiha, T. Kusumaningsih (Indonesia)*

HISTORY OF EDUCATION: BULGARIAN EDUCATIONAL TRADITION

Забравени български учители: Симеон Христов / *Б. В. Тонев*

FROM THE RESEARCH LABORATORIES

Allelopathic and In Vitro Anticancer Activity of Stevia and Chia / *Dragoeva, V. Koleva, Z. Stoyanova, S. Ali (Bulgaria)*

Novel Heteroarylaminochromen-2-Ones and Their Antibacterial Activity / *R. Hoti, N. Troni, H. Ismaili, G. Mulliqi-Osmani, V. Thaci (Kosovo)*

SCIENCE AND SOCIETY

One Decade of the "Lusi" Mud Volcano: Physical, Chemical, and Geological Dimensions / *N. Suprpto, A. Zamroni (Taiwan), E. A. Yudianto (Indonesia)*

PAST TIMES

Основи на общата методика по естествознание, 1929 / *Б. В. Тонев*

Знае се, че способността за интелектуална рефлексия задълбочава разбирането на специфична проблемна ситуация (Schon, 1983); подпомага решаването на сложни, многоаспектни проблеми, за които познатите, твърдо установени модели са неприложими; служи като качествен механизъм за ефективна саморегулация на когнитивното поведение (Mezirow, 1998); допринася за умственото развитие на учещите и личностното им израстване (Dimova & Loughran, 2009). Затова усилията на психолози, педагози и методисти са обединени около създаване на обучаващи програми, подходи и технологии за целенасочено формиране на интелектуална рефлексия при учещи от различни възрасти, в различни степени и етапи на образователния процес (Dimova, 2011; Hadjiali & Kolarova, 2013; Milloushev & Ivanova, 2014). Фокусът в погребен род изследвания е предимно върху емпиричното верифициране на начините и средствата (методите и методиките) за нейната активна проява в обучението по конкретен учебен предмет. В периферията на научния интерес остават не по-малко важни аспекти, като начините на процесуалното и разгръщане и динамиката, с която тя се изменя и развива при експериментиране на определена методика, и то в дългосрочен план.

Макар че в специализираната литература вече са налице конкретни описания на равнищата, на които може да се актуализира интелектуалната рефлексия (El-Dib, 2007; Kember et al., 1999; Mezirow, 1998), твърде малко се знае за възможните движения между тях в условията на съзнателно проектиран процес за нейното формиране и развитие. Стъпка в тази посока е настоящото изследване, насочено към разкриване на динамиката и основните тенденции в изменението на интелектуалния тип рефлексия при ученици, които са обучавани в педагогическа среда, подкрепяща трансфера на рефлексивните идеи в училищната практика по биология.

Изследователска концепция

Целта на представяното изследване е да се установят най-често осъществяваните преходи между равнищата, на които се проявява интелектуалната рефлексия на ученици, обучавани при условията на рефлексивен подход, към учебния процес по биология в IX – XI клас. Чрез проследяване и систематизиране на посоките, в които се извършват движенията между тези равнища, очакваме да се очертаят основните тенденции, характеризиращи развитието на уменията за интелектуална рефлексия в рефлексивно базирано обучение по биология.

Изследването е проведено в извадка от 90 ученици на възраст 15 – 17 години от две средни училища в България. Тъй като цялостното проучване има лонгитюдинален характер, представителната извадка

ка включва едни и същи ученици. Проявите на рефлексия при тях се проследяват в развитието, по време на три учебни години – в обучението по биология в IX, X и XI клас. И трите учебни курса се организират в контекста на рефлексивния подход при изучаване на специфично учебно съдържание – клетъчна и молекулярна биология в IX клас, генетика в X клас и биотехнологични процеси в XI клас.

Методологическа основа на представяното изследване са концептуалните идеи за рефлексивен подход, трансферирани в педагогически подкрепяща среда за подготовката на ученици в гимназиалния етап на биологичното образование (Kolárova et al., 2009). Пределно синтезирано, методологическата рамка включва следните измерения: (1) Развиване на умения и компетентности за метапознание у учещите в границите на възрастово-сензитивната постижимост; (2) Аксиологична ориентация на учебния процес – кореспондира с идеята за ценностно ориентирано обучение по природонаучните учебни предмети, вписващо се в новата образователна парадигма за личностно ориентирано образование; (3) Прагматична насоченост на учебния процес чрез създаване на автентичен контекст на учене, по-конкретно – учебно симулирани ситуации на проблеми, възпроизвеждащи реалните, често противоречиви взаимоотношения в триадата „наука – общество – природа“, което подпомага интегрирането на научно знание и личен опит, а ученето става релевантно на индивидуалните особености и интересите; (4) Диалогичност/интерактивност на обучението – в учебния процес се пресъздава генезисът на научните знания и тяхната приложимост чрез диалог, включително между референтни за учещите различни субкултури и образование за толерантност към многообразните ценностно-смысловни позиции.

За осъществяване на изследването е съблюдавана *схемата*, релевантна на педагогическите експерименти с лонгитюдинален характер (Tzanova & Raucheva, 2012): *входящо измерване*, чрез което се диагностицира актуалното равнище на интелектуалната рефлексия на входа на педагогическия експеримент в IX клас; *организиране на обучение с трансфер на концептуалните идеи за рефлексивен подход* и тяхното конкретизиране под форма на образователни технологии, адаптирани към спецификата на обучението по „Биология и здравно образование“ (IX – XI клас); *заклучително измерване* на интелектуалната рефлексия в края на тригодишното експериментално обучение, в XI клас.

В хода на педагогическото изследване се наблюдават и се диагностицират две основни свойства, характеризиращи умението за интелектуална рефлексия: продуктивност на интелектуалната рефлексия (с акцент върху преноса на знания в познат и непознат контекст при решаване на специално съставени проблемни задачи, наречени „рефлексивни“) и осъзнатост на интелектуалната рефлексия (с акцент върху осъзнаването на начина, по който се решават учебните задачи).

Диагностичният инструментариум, използван в рамките на емпиричното проучване, включва три познавателни теста с рефлексивен завършек: „Познанието за генетичните процеси в клетката и за механизмите на клетъчното делене“ – IX клас; „Познанието за свойствата наследственост и изменчивост на многоклетъчният организъм“ – X клас, и „Познанието за метаболитните, генетичните и биотехнологичните процеси на равнище микробиосистема (клетка) – XI клас. Основният замисъл в конструирането на тестовия материал е да бъдат измерени свойствата продуктивност и осъзнатост на интелектуалната рефлексия върху различна учебна проблематика (клетъчна и молекулярна биология, генетика, биотехнологии). За целта съдържанието на всеки от трите теста е структурирано на два субтеста: чрез осем рефлексивни задачи в първия субтест се диагностицира продуктивността на рефлексивното мислене; посредством три рефлексивни въпроса във втория субтест (наречен рефлексивен завършек) се насърчават разсъжденията на учениците върху мисловните процедури, използвани за решаване на задачите от първия субтест, и едновременно с това се измерва свойството осъзнатост на рефлексията.

В изследванията, посветени на рефлексивната проблематика, се наблюдава тенденция към изучаване на рефлексията като психично явление, което се проявява и може количествено да се оценява на различни равнища. Следвайки построените в тази насока модели-образци (Kember et al., 1999), възприемаме четиристепенна оценъчна скала, чрез която се диагностицират показателите, описващи умението за интелектуална рефлексия – продуктивност и осъзнатост. В зависимост от интензивността, с която те се проявяват в учебната дейност, са разграничени условно четири равнища на рефлексия, представящи изградената скала – P_0 (прегрефлексивно или нулево), P_1 (ниско), P_2 (средно) и P_3 (високо) (Hadjiali & Kolarova, 2013).

Резултати и обсъждане

Резултатите от тригодишното лонгитюдно изследване са обработени със софтуерния продукт SPSS 13 чрез използване на описателна (дескриптивна) статистика и клъстърен анализ за независими извадки. Целта на клъстърния анализ е n на брой обекта (90 ученици) да се групират в k ($k > 1$) на брой клъстър, като се използват p ($p > 0$) на брой признаци (променливи). Броят на клъстърите е зададен предварително – четири, отговарящи на възприетите четири равнища на интелектуалната рефлексия. Тъй като условието за случайност на наблюдаванията в отделните групи е нарушено, използваме еднофакторен дисперсионен анализ (ANOVA), за да се определи дали променливите влияят върху формирането на клъстърите. Получените резултати показват, че значимо влияние върху групирането на учениците в клъстърни центрове имат както продуктивността на интелектуалната рефлексия ($F = 886,182$; $p = 0,000$, $p < 0,05$), така и степента на нейната осъзнатост ($F = 273,828$; $p = 0,000$, $p < 0,05$). Данните са достатъчно основание да се приеме, че и двата признака са функционално взаимозависими в зададените клъстърни групи.

Резултатите от клъстърния анализ показват, че *първият клъстер* (K_1) обхваща ученици, които проявяват нулева продуктивност в изпълнението на рефлексивните задачи и не осъзнават пътя на тяхното решаване. В сравнение с входящото измерване, където тази клъстърна група заема първа позиция сред останалите четири клъстъра (58,89%), при заключителната диагностика тя е на предпоследно място (23,33%). Мнозинството от учениците дават грешни или частично верни отговори на задачите от критериалните субтестове. Учениците, които са в тази клъстърна група се затрудняват от задачите в субтестовите, изискващи преобразуване и оценяване на многоаспектно представена информация за генетичните и биотехнологичните процеси. В същото клъстърно обединение преобладават случаите, в които учениците не осъзнават своите мисловни действия при решаването на тестовите задачи („няма сходство в решаването на задачите“, „задачите не могат да се разпределят в групи“), което се приема за индикатор на нулево или прегрефлексивно равнище на интелектуалната рефлексия.

Пълния текст четете в сп. „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 4

Полско-еврейските отношения по време на Втората световна война

**Откъс от „Който предостави
на евреин подслон, достави му храна
или му окаже друг вид помощ, подлежи
на смъртно наказание“**

Александра Намисло

Институт за национална памет, секция „Исторически
изследвания“ – Катовице

Темата за полско-еврейските отношения по време на Втората световна война от години неизменно предизвиква оживени дискусии в Полша, при това не само сред историците. Тази тема, окачествявана по време на Полската народна република като маргинална, се завръща след 1989 г. Отношението на полското население към евреите в периода на немската окупация става предмет на многобройни публикации. Те разглеждат както проблема за индивидуалната и организираната помощ, така и трудната тема за безразличието и негативното поведение спрямо алиенираното чрез закона еврейско население. Все още обаче съществува необходимост изследванията на тази тема да бъдат продължени, за да доведат до поне приблизително установяване на числото на помагалите, тъй като броят на 6706-те (към 1 май 2017), удостоени от Института „Яд Вашем“ със званието „Праведен сред народите“, не отразява реалния принос на полското общество в спасяването на евреите от екстерминационните действия на Третия райх.

Специална категория сред помагалите на евреите поляци са тези, които заради своята дейност по един или друг начин са били репресирани от немските власти. Проблемът за репресиите, на които

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Главен редактор
Проф. д-р Пламен Митев
E-mail: plamdm@abv.bg

Редактор
Д-р Албена Симова
0889 88 21 83
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 5/2017:

ИНТЕРВЮ

„Най-голямото признание и най-голямата награда са моите ученици и техните постижения“. Интервю с академик Васил Гюзелев / *Анита Вълва, Мария Вълкова*

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ

Професионалните сдружения в Западна Централна България през XIX век / *Георги Д. Георгиев*

В търсене на корените на Студената война. Варшавското въстание от 1944 г. в политиката на тримата големи / *Александър Трендафилов*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Минало и съвремие на Югоизточна Европа през погледа на младите учени / *Николай Поппетров*

ПАЗИТЕЛИ НА ПАМЕТА

„Който предостави на еврейски подслон, достави му храна или му окаже друг вид помощ, подлежи на смъртно наказание“ / *Александра Намисло*

Поляци спасяват евреи в района на Жешов по време на Втората световна война / *Елжбиета Рончи*

Немските престъпления срещу поляци, оказващи помощ на евреи в Илжецки окръг (Радомска област на Генерал-губернаторството на Райха) / *Себастиан Пьонтковски*

Семейство Улма от Маркова. Символ на поляците, екзекутирани за подпомагане на евреи по време на Втората световна война / *Матейу Шпитма*

са били подложени поляците, спасяващи евреи, не е бил предмет на по-обширни изследвания от страна на историците. Появилите се досега едва няколко публикации разглеждат само една категория репресирани – убитите заради помощ, оказана на евреите. Първият, който се занимава с проблема, е Шимон Датнер от Еврейския институт по история. В последната глава – *За тези, които, спасявайки, загинаха*, на изданието през 1968 г. труг *Гората на Праведните*, посветен на спасяването на евреи от поляци, се описват сто изследвани случая на помощ, оказана на евреи, в които смъртта си са намерили общо 343-ма поляци, като поименно са идентифицирани 242 от жертвите. По-голяма част от тях са разстреляни, а заедно с помагащите са загинали и 248 евреи. Наред с останалите източници Датнер базира своите проучвания и на описания, направени от Централната комисия за разследване на хитлеристките престъпления в Полша, която публикува първите си изследвания относно оказваната на еврейското население помощ в края на 1967 г. и началото на 1968 г. Двадесет години по-късно един от участниците в комисията – прокурорът Вацлав Белявски, отново се завръща към темата за убитите заради помощ, оказана на евреите. Той създава регистър на убитите и го публикува в *Престъпления на хитлеристите срещу поляците, оказали помощ на еврейското население*. Белявски подготвя споменатия списък, базирайки се на разнородни материали (над 2 хиляди протокола на свидетели, немски материали, писма и следвоенна документация), събрани в рамките на водено от него следствие на тази тема. През 1981 г. излиза първото издание на неговия труг, съгържащ имената на 795 човека, намерили смъртта си заради оказана от тях помощ на евреи. Във второто издание от 1987 г. регистрираните имена са вече 872. През следващите пет години установените от Белявски факти са подложени на проверка от страна на екип от Централната комисия за разследване на престъпленията срещу полския народ – Института за национална памет. В публикувания през 1993 г. том *Those who helped. Polish Rescuers of Jews during the Holocaust* са включени имената на 704 човека, убити заради помощ, оказана на евреите. В издателите през следващите години публикации на тази тема броят на жертвите на немската репресия заради спасяване на еврейско население възлиза на повече от 2 хиляди.

През 2006 г., започвайки реализацията на програмата *Индекс на поляците, репресирани и убити заради оказана от тях помощ на евреите по време на Втората световна война*, Институтът за национална памет се заема да запълни празнините в изследователската дейност за определяне на броя на репресирани, в това число и на убитите. Автор на идеята е група от Краков, свързана с фондация „Институт за стратегически изследвания“, която кани за сътруд-

ничество няколко полски институции. Първа дава позитивен отговор на поканата Главна дирекция на държавните архиви, която подготвя мериторичната и методологическата рамка на проекта, след което съгласието си изразяват и Държавен музей „Аушвиц-Биркенау“, Еврейски институт по история „Е. Рингелблум“, Папски университет „Йоан Павел II“ и Комитет за съхраняване на паметта за поляците, помагали на евреи.

Дефиниции

Основна цел на проекта е да бъдат установени имената на репресираните заради оказана на еврейското население помощ полски граждани, живели на територията на Република Полша преди 1 септември 1939 г. Под понятието репресия се разбират действия на органите на военната и цивилната власт на Третия райх и преди всичко на съда и прокуратурата, на органите на полицията и службите за сигурност със съучастие на нацистката партия, на асоциираните и колаборационистки организации спрямо лица, които са нарушили наложените от окупационното право правила за контактуване с еврейското население. За форми на репресия следователно се приемат: умишлено отнемане на живота на мястото на събитието (т.е. при разкриване на оказването на помощ), граждански и административно определени в резултат на действията на правосъдните органи наказателни санкции, в това число: отнемане на живота и лишаване от свобода (арест, затвор, концентрационен лагер, лагер за принудителен труд), физически и психически тормоз, загуба, повреждане или унищожаване на имуществото. В регистъра са включени единствено събития, за които еднозначно може да се определи, че репресията е пряко свързана с акт на оказване на помощ. Под понятието помощ се разбират всички действия, в резултат на които се е стигнало до подобряване на ситуацията, в която се е намирало лице с еврейски произход, преди да бъде оказана споменатата подкрепа. Понятието включва: укриване, организиране или посредничество в намирането на скривалище (посочване на таква), доставяне на храна, пари, медикаменти, кореспонденция, организиране на бягство от гето, организиране на нелегално преминаване на границата, изработване на фалшиви документи и поддържане на връзка с еврейското съпротивително движение.

Методология

Събраните във вътрешната компютърна база данни факти за случаи на репресии заради помощ, оказана на евреите, са получени в резултат на проучвания във всички полски и чуждестранни архиви (в Израел, САЩ, Германия, Австрия, Литва, Украйна, Беларус), в музеите, посветени на еврейското мъченичество, в полската и чуждестранната литература и в пресата. Установили сме, че в анализирания от нас източници се намира информация за повече 3500 лица, които по различни начини са били репресирани заради оказана от тях помощ на евреите. Всяка получена от източниците информация, за чиято достоверност съществуват съмнения, е подложена на проверка и верификация. Проверката се извършва в съпоставяне на достъпните източници, търсене на допълнителни или допълващи информацията материали, а в случай на нужда също така и на задълбочени, и по тази причина поглъщащи много време, теренни изследвания. Информацията, определена като достоверна, е обработена с цел в рамките на установеното да бъдат пресъздадени изцяло събитията и обстоятелствата, при които се е стигнало до репресии. Освен формите на оказана помощ и вида на репресията спрямо помагало лице в описанието следва да намерят място и отговорите на следните въпроси: какво е накарало лицето да се реши да окаже помощ в условия на опасност за живота си, дали е направило това безкористно, или се е ръководило от други побуди (напр. желание за забогатяване). От съществено значение за установяване начина на извършване на репресията е и определянето на непосредствените причини, довели до нея. Придобиването на информация за всички тези елементи зависи, разбира се, от качеството и количеството на достъпните в източниците материали. Обработените по

този начин бележки са публикувани в следващите томове на *Регистър на случаите на репресия на полски граждани заради оказана от тях помощ на евреите по време на Втората световна война*. Първият том излиза през 2014 г. под формата на е-книга и е достъпен на интернет страницата на Института за национална памет.

Характеристика на източниците

В резултат на обширни проучвания от източниците успешно е извлечен богат материал за проекта. Една от категориите източници, която дава много нова информация за споменатия проект, са материалите, създадени и събрани от немското „правосъдие“ и репресивния апарат на Третия райх. Фактът, че до този момент не са били използвани в изследвания на тази тема или са използвани в ограничена степен, ги прави още по-ценни. В допълнение, те представляват достоверен материал, който не се нуждае от верификация. Към тях се отнасят: доклади, рапорти, отчети на немската полиция, изявления на полицейските извънредни съдилища, лични картони на затворниците от немските затвори и концентрационните лагери, както и процесуални и прокурорски актове на немските специални съдилища (*Sondergericht*). Втора категория източници представлява информацията за събития, свързани с оказването на помощ, съдържаща се в написани от спасените евреи спомени, показания, писма, фрагменти от спомени, мемоари и дневници. Важна група материали представлява и документалният материал, събран от Департамента на праведните на Института „Яд Вашем“ и Еврейския институт по история в рамките на процедурите за присъждане на званието „Праведен сред народите“. От източниците, създадени след войната, важен за Програмата се оказва материалът, събран от Централна комисия за разследване на немските престъпления в Полша и нейните продължители (Централна комисия за разследване на хитлеристките престъпления, а след това Централна и Окръжна комисия за преследване на престъпленията срещу полския народ), както и процесуалните актове на следвоенните обикновени съдилища. Те се съхраняват в Архива на Института за национална памет.

Анализ на материала от източниците

1. Форми на помощ

Анализът на събрания материал сочи, че укриването и свързаните с него дейности, като доставяне на храна, грехи, медикаменти и кореспонденция, са тази форма на помощ, заради която най-често са били оказвани репресии. В тази група се намират също и действията, съпътстващи укриването или произтичащи от него, като посочване на мястото за укриване, посредничество в намирането на скривалище, завеждане до мястото на укриване или позволение за пребиваване. С тези действия са свързани около 90 процента от всички случаи на верифицираните до този момент за нуждите на програма *Индекс* престъпления срещу поляци заради оказана от тях помощ на евреите. Укриването е тази форма на помощ, която носи най-голям риск от разконспириране. Останалите дейности, особено тези с еднократен или краткотраен характер, имат по-голям шанс за успех, но дори и в такива случаи се стига до престъпления срещу помагащите. Един от многобройните примери за подобно победение е случаят със завеждащия на отделението по хирургия на една от варшавските болници Франчишек Рашей, който перманентно оказва медицинска помощ на живеещите във варшавското гето. Организира за тях и кръводарителска акция. През юли 1942 г. бива убит от Гестапо в жилището на един от своите еврейски пациенти, докато го преглежда. Юзеф Кравчик, жител на селцето Бойска, превръзва ранен в крака беглец от гетото, когото среща случайно в гората край родното си село. Не след дълго беглецът е заловен от немците и е принуден да изгледне името на лицето, което му е направило превръзка. В сутрешните часове на втори януари 1943 г. в Бойска пристига група немски жандармеристи и разстрелва заради споменатата вече постъпка Юзеф Кравчик заедно със съпругата

му и сина му. Тагеуш Новак работи като шлосер в заводите „Хасаг“ в Скаржиско-Каменна. В произвеждащата боеприпаси фабрика от 1941 г. работят и евреи. През април 1943 г. Новак е заловен да предава на един от еврейските работници хляб и писмо от семейството му, намиращо се извън лагера. За това си действие той бива разстрелян публично в двора на фабриката. Към действията за оказване на помощ, макар и без измерим ефект, може да бъде причислена и акцията, предприета от общинския секретар в Хелмно – Станислав Кашински. През декември 1941 г. той е свидетел на пускането в действие на първия лагер на смъртта на полска земя – концентрационния лагер Кулмхов. Кашински счита за необходимо да алармира властите на полската държава в нелегалност и западните държави за геената на евреите в този лагер и се заема с това месец след като лагерът започва да функционира. За тази цел той изпраща писмо, адресирано най-вероятно до Международния Червен кръст в Швейцария. Макар днес обстоятелствата, при които немската полиция научава за писмото, да не могат да бъдат точно определени, едно е сигурно – писмото е било заловено, в резултат на което през януари 1942 г. Кашински е арестуван. Опитва се да избяга, докато го транспортират, и бива разстрелян. Няколко дни по-късно е задържана и съпругата му, бременна в онзи момент. Тя загива при неизяснени докрай обстоятелства.

2. Форми на репресия

Както може да се види от примерите по-горе, всяка форма на помощ за еврейското население носи огромен риск. Помагащите са застрашени от различни последици: от побой и разстрел през конфискация на имуществото и попадане в затвор или концентрационен лагер до смърт. На окупираните полски земи смъртното наказание за оказана на евреите помощ е регламентирано законово. На 15 октомври 1941 г. излиза наредба на генерал-губернатора Ханс Франк „за ограничаване на пребиваването в Генералната губерния“, в която пише: „Евреи, напускащи определения им район без разрешение, подлежат на смъртно наказание. На същото наказание подлежат и лица, които съзнателно укриват такива евреи. Подстрекателите и помощниците се наказват със същото като извършителя, а опитът за извършване ще бъде третиран като извършване. В по-леките случаи може да бъде постановен строг затвор или затвор“. Подобни разпоредби излизат и на ниво окръзи и околии. Кметовете са задължени да информират за случаи на укриване на евреи, а властите задължават и жителите на подвластните им терени да предават в ръцете на полицията всяка информация за нелегално пребиваване на евреи. Такова поведение изисква и управителят на окръг Хрубешов в бюлетина си от 22 октомври 1942 г.: „Всеки жител е длъжен веднага да предаде срещнатия от него евреин в най-близкия полицейски участък. Който даде убежище на евреин, осигури му храна или му окаже каквато и да е друга помощ, подлежи на смъртно наказание“. Броят на подобни местни разпоредби е значителен, те се разпространяват особено широко в периода на ликвидация на гетата през 1942 и 1943 г.

Немските наредби, отнасящи се до смъртното наказание за помощ на евреи, са изпълнявани с цялата им суровост. Групата на лицата, наказани със смърт за подобни действия, включва и жертвите на престъпления, извършени от служители на военни и полицейски формации на мястото на събитието, т.е. в момента, в който оказването на помощ е разкрито, както и загиналите в резултат на брутален побой или мъчения, осъдените на смърт с присъда на немски съдилища, за които присъдата е била изпълнена, а също и затворниците от затворите и концентрационните лагери, които по различни причини (болест, побой, изтощение) са умрели на мястото на заточението си.

От установения до този момент брой на лицата, загинали заради оказана на евреите помощ, категорично най-голям дял се пада на застреляните или умрели вследствие на побой или огнестрелни рани на мястото, на което са разкрити, че оказват помощ. Към тях принадлежат както престъпленията, извършени срещу отделни лица, така и убийствата на цели семейства и на жителите на едно или

няколко села. За пример може да послужи убийството на семейство Улма в Маркова. Оказването на помощ на евреи е повоз и за разстрела на петчленното семейство Баранек от Шедлисско. По молба на своя приятел – войника Болеслав Фаленци от Армия Крайова, Винченги Баранек укрива семейство Готфрид. Рано сутринта на 15 март 1943 г. няколко немски офицери от Sonderdienst идват в стопанството на Баранек. Преди това офицерите са наредили на кмета да събере всички мъже от селото пред гома на семейството. Стопанството е претърсено и немците откриват скривалището на евреите. След като ги разстрелват, извеждат съпрузите Баранек пред гома им и разстрелват и тях. После са разстреляни и синовете им – Тадеуш и Хенрик. Живеещата със семейството мащеха на Винченги – Катажина, успява да се укрие и да избегне смъртта. На следващия ден съседите ѝ я убеждават да отиде в участъка в Мехов, тъй като цялото население на селото е заплашено от репресии. След като се явява в участъка, тя също е разстреляна от немците. Към същата категория репресии може да бъде причислена и смъртта на няколко десетки поляци, които са убити заради укриване на евреи, в четири села на Липски окръг. Проверка на събитията, случили се през декември 1943 г. и януари 1944 г., е извършена от Себастиан Пьонтковски и Яцек Млинарски, които въз основа на различни източници старателно и точно реконструират протичането на събитията, установявайки реално имената на лицата, които действително са загубили живота си, помагайки на съседите си евреи. Друга история за колективна отговорност за оказана помощ на евреите е свързана с чифлика Паулинов. Неговите работници и местното население оказват помощ на укриващите се евреи от гетото в Стердин: доставят им храна и ги укриват в пристройките на имението. Сред укриващите се е и мним беглец от транспорта до Треблинка, произхождащ от Франция, който в действителност е сътрудник на окупатора и провокатор от Варшава. Местното население приема непознатия с погозрение и му отказва помощ. През нощта на 23 срещу 24 февруари 1943 г. започва акция на репресии в околностите на Паулинов. Немците разполагат със списък на лицата, оказвали помощ на укриващите се евреи. Допълнителна идентификация прави евреинът, представящ се преди това за беглец от транспорта до Треблинка. В резултат на тази акция са убити 11 човека, оказвали помощ на евреите. В село Скурнице-Копалня на 16 април 1943 г. за укриване, помощ и приготвяне на скривалище за десет човека и оставяне на храна немците убиват седем човека от семейство Олшевски и депортират още двама в концентрационен лагер, където те намират смъртта си.

В групата на намерилите смъртта си заради оказана на евреите помощ са също и жертвите на публични екзекуции. На 13 декември 1943 г. в Лвов излиза публичен информационен бюлетин за осъждането на смърт на 30 човека заради нарушаване на наредбата от 2 октомври 1943 г. за „ликвидиране на нападенията срещу немското дело за разширяване на Генералната губерния“. Те са осъдени от Специалния съд на командващите полицията и службата за безопасност на окръг Галиция. Сред изброените са седем човека, попаднали в списъка заради укриване на евреи. На следващия ден на Краковски площад в Лвов са разстреляни 15 човека от списъка, двама от тях за укриване на евреи: Михал Пястун и Настя Суш. Останалите цели да бъдат обявени за невинни, ако през следващите три месеца не бъдат извършени престъпления срещу немците в Лвов или околностите му. Но екзекуциите на останалите затворници са извършени само месец по-късно, т.е. на 14 януари 1944 г. За укриване на евреи тогава са разстреляни: Юлия Ижек, Виктория Малавска, Халина Шляговска, Мария и Бронислав Юзефови.

Пълния текст четете в сп. „История“, кн. 5

Обучението в интеркултурна среда

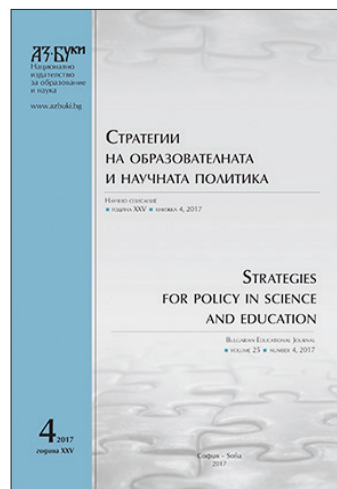
*Откъс от „Етнопсихологически
емпирико-теоретичен модел на рефлексивна
картина за квалификация на учителя“*

Анелия Андреева

20. ОУ „Тодор Минков“ – София

Съвременното развитие на обществата и икономиките очертава нови предизвикателства пред образователните системи: засилват се междунационалните контакти, развиват се информационните технологии, възникват нови интеркултурни ценности, бързо се променят изискванията на пазара на труда, което налага развитие на комплекси от ключови компетентности, ориентирани към личностно развитие на индивида през целия му живот, към активната му гражданска и социална позиция и към пригодността му за заетост. За съвременното общество темата за етническата и националната идентичност, етническото самосъзнание, интеркултурния диалог, мултикултурализма придобива особено остър характер през последните години, най-вече със засилването на процесите на имиграция на големи групи хора. На практика почти няма страна, особено в пространството на Европейския съюз, която да е запазила своя монокултурен характер. Етносъът е силно действащ фактор, особено при ромите, което донякъде се дължи и на обстоятелството, че техният относителният дял сред населението на нашата страна е най-висок в сравнение с останалите страни от ЕС. Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2011 г. и на принципа на самоопределянето по признака етническа принадлежност броят на етни-

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактор

Д-р Албена Симова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 4/2017:**

**ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ**
Some Thoughts on the
Development of Comparative
Education in Japan: Consumer
or Producer / *Yutaka Otsuka*

Концепциите за „общество на знанието“, „информационно общество“ и „икономика на знанието“ – формиране, развитие и съвременни измерения / Людмила Иванчева

ОЦЕНЯВАНЕ В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Дидактически измерения на четивната грамотност на учениците от един и същи випуск в Бургаски регион, съотнесена към критериите на PISA / Таня Борисова

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПАРАДИГМИ

Необходими промени в съвременния образователен процес / Пламен Иванов

Новите предизвикателства и новите мерки за качествено образование в Европа – къде се намира България? / Елена Благоева

Оценка на въздействието на инвестиции в обучение за обучители / Радостина Ангелова

Коучинг. Образователен коучинг / Наталия Витанова, Нели Митева

ческите българи е 5 664 624, броят на етническите турци е 588 318, броят на ромите е 325 343, броят на самоопределилите се от друг етнос е 49 304, а на тези, които не се самоопределят по етнически признак, е 53 391.

Учителите играят ключова роля не само по отношение на осигуряване качеството на образователния процес, но и за загържане на учениците в училище. Това обосновава поставянето на специален акцент върху кадрите. Технологичната интеграция за образование в интеркултурна среда не може да бъде постигната чрез изолирани мерки. Тя следва да бъде предмет на цялостна стратегия, уреждаща взаимодействието между образователните институции и всички фактори на социалната среда, имащи отношение към проблема интеркултурно възпитание – държавни, общински, частни и лични. Към тази цел трябва да се приобият и различните заинтересовани страни и фактори на средата – педагогическите кадри, родителите, средствата на масова комуникация и пр.

Изграждането на нови образователни парадигми в трансформиращите се общества на технологично развитите страни следва да се съобрази със следните фактори.

1. Интеграция на различните сфери на обществения живот и тяхното засилващо се взаимно влияние.
2. Разширяване на спектъра на видовете професионална дейност.
3. Съкращаване на срока за морално остаряване на придобитите професионални умения.
4. Динамично нарастващ обем на подлежащия за усвояване социален опит.
5. Намаляване на търсенето на стандартизирана дейност и повишаване търсенето на иновационно-творческа дейност.

Обучението в интеркултурна среда изисква *наличието на учители*, които да имат знанието, квалификацията и уменията да въвлечат и ангажират децата от различни етноси равнозначно в образователния процес, без това да се отразява върху усвояването на знания на индивидуално ниво или да затруднява образователния процес, като цяло.

Концептуална рамка и диагностични и технологични аспекти на експериментален етнопсихологически емпирико-теоретичен модел за квалификация на учители в интеркултурна образователна среда

В основата на описания модел са залегнали рефлексивният подход, базиран на етнопсихологически основания в системата на образовател-

ното взаимодействие, очертан чрез функционален анализ на образователни практики в сферата на интеркултурното образование у нас, и концепцията за система за тематична поддържаща квалификация на учителя при образователно взаимодействие в интеркултурна среда, структурирана на базата на образователни приоритети, сред които са европейски и национални пожелателни и директивни документи в сферата на интеркултурното образование и уменията за межкултурен диалог.

Изследователският модел се развива в пет етапа.

I етап. Систематизиране на концепции, свързани със същността на интеркултурната образователна среда и системата за квалификация

II етап. Представяне и обосновка на емпирико-теоретична картина: разработване на дизайн на експерименталния етнопсихологически рефлексивен модел.

III етап. Приложение на диагностични процедури под формата на констатиращ експеримент за установяване на входно ниво на системата за квалификация.

IV етап. Реализиране на формиращ експеримент чрез прилагане на разработения етнопсихологически рефлексивен модел за квалификация на учителя.

V етап. Приложение на диагностични процедури във вид на контролен експеримент.

Експерименталният етнопсихологически модел е структуриран под формата на система от обучения за повишаване равнището на професионална компетентност на педагогическите специалисти по отношение на научната, педагогическата, методическата и управленската подготовка за формиране на знания, умения и компетентности за работа в интеркултурна среда.

Моделирането е метод за стимулиране на рефлексивното мислене, състоящ се от създаване и изследване в опростен вид на реален обект, процес или явление. В процеса на построяване на модела се отделят целеполагащите, най-съществените свойства. Няколко фактора влияят върху развитието на модела. Тези фактори се определят от етапите в процеса на моделиране, които включват системата и обкръжаващата среда, в която моделът се създава, целта на моделирането, препоставките, с които той следва да се съобразява, наличните данни, които трябва да описва, методите на решения, които може да бъдат използвани, и качеството на решение, което се изисква при моделирането. Основополагащ момент в експерименталната програма беше системният характер на провежданите обучения за реализиране на социално и образователно включване (технологична интеграция) на учениците от уязвимите общности и групи.

Елементите на концепцията за процеса на моделиране са представени схематично (фиг. 1).

Фигура 1

Системата за квалификация на педагогическите специалисти следва да се разглежда в три взаимосвързани направления: правна рамка; система за повишаване на квалификацията; институции и организации. Тя има всички характеристики на социална система и за нуждите на настоящото изследване приемаме следните определения.

Система се нарича множеството от обекти и връзки между тях, които се разглеждат като едно цяло. Съвкупността от връзките определя структурата на системата. Системата притежава самостоятелни функции или групи от функции.

Отворена система е такава, която може да се влияе от външни фактори (фактори извън определената за системата граница). За нуждите на настоящото моделиране сме възприели подхода на изучаване структурата на отворената система за квалификация, от гледна точка на процеса на нейното управление.

Социалната система е сложен комплекс от отношения, който възниква в процеса на взаимодействие на хората. Всяка социална система се състои от няколко компонента.

1. Група хора.
2. Процеси (икономически, политически, социални).
3. Предмети, участващи в стопански дейности.
4. Обществени идеи, социални ценности, традиции.

Системообразуващи фактори са:

1. Наличие на общи цели.
2. Изпълнение от всеки елемент на системата на определени функции за постигане на общите цели.
3. Йерархичност на структурата.
4. Отношение на субординации и координации между елементите на системата.
5. Подчинение на целите на всеки елемент на системата на общите цели на организацията.
6. Наличие на обратна връзка между управляващата и управляваната подсистема. Обратната връзка позволява да се контролира обектът на управление и да се регулира неговата дейност.

Пълния текст четете в сп. „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 4

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

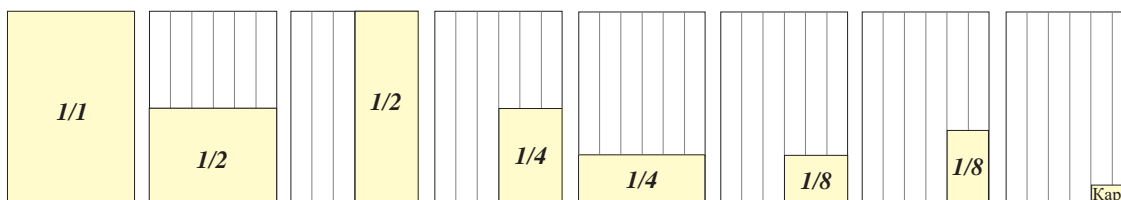
1. Стандартни карета на вътрешна страница:

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

2. Цени за реклама на първа и последна страница – по договаряне

3. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 г – 80 лв. за 1000 бр.

4. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.

Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора, трета или четвърта корица – по договаряне.

3. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

4. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз-буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2017 г.